

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER KAYGILARININ İNCELENMESİ

ANALYSIS OF CAREER CONCERNS OF SPORTS HIGH SCHOOL STUDENTS

Gönderilen Tarih: 06/01/2021
Kabul Edilen Tarih: 16/02/2021

Oğuzhan ÇALI

İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Malatya, Türkiye

Orcid: 0000-0001-6521-9714

Yahya DOĞAR

İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Malatya, Türkiye

Orcid: 0000-0002-1068-2266

Spor Lisesi Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının İncelenmesi

ÖZ

Bu araştırmada spor lisesi öğrencilerinin kariyer kaygılarının cinsiyet, sınıf ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre incelemesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Türkiye’de mevcut 74 spor lisesi oluşturmaktadır. Örnekleme ise Sivas, Malatya ve Van illerindeki spor liselerinde eğitim gören 10. 11. ve 12. sınıflardaki, 249’u erkek, 109’u kız olmak üzere toplam 358 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerini içeren karma yöntem kullanılmıştır. Nicel veriler elde edildikten sonra, bu veriler nitel verilerle desteklenmiştir. Veri toplama aracı olarak nicel kısım için Gündüz ve Yılmaz (2016) tarafından geliştirilen, “Kariyer Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Nitel kısım için ise, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Örnekleme belirlenirken nicel kısım için kolay örnekleme yöntemi, nitel kısım için maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırma sonucunda nicel kısımda, öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve gelir düzeyi değişkenlerine göre kariyer kaygısı düzeylerinde anlamlı fark bulunamamıştır. Nitel kısımda ise tematik kodlama yöntemi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Analizde verilen cevaplara göre kodlar oluşturulmuştur ve bu kodlardan benzer olanlar kategorize edilerek temalar oluşturulmuştur. Toplam 15 kategori oluşmuş ve bu kategoriler 4 tema (Aile, Okul, Çevre ve Eğitim Sistemi) altında toplanmıştır. Kariyer kaygısı düşük öğrencilerin başka alanlarda kendilerini geliştirmek istedikleri, kariyer kaygısı yüksek öğrencilerin ise okullarının, kendilerini geliştirmede yetersiz olarak gördüklerini, istihdam sorunu yaşayabileceklerini ve 240.000 öğrenci arasına girme barajından dolayı kariyer kaygısı yaşadıklarını söylenebilir. Öneri olarak, ülkemizde bulunan spor liselerinin, fiziki şartları iyileştirilmesi ve her türlü uygulamalı derse uygun hale getirilmesi söylenebilir. İstihdam sorununu çözmek için, okullarımızdaki beden eğitimi ve spor derslerinin haftalık ders sayıları artırılabilir ve sportif sosyal tesislerin sayısı artırılarak, üniversitelerin ilgili alanlarından mezun olan öğrencilerin istihdam edilmesi sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Spor Lisesi, Öğrenci, Kariyer, Kariyer Kaygısı

Analysis of Career Concerns of Sports High School Students

ABSTRACT

This study aimed to examine the career anxiety of sports high school students according to the variables of gender, class and family income level. The nature of study consists of the current 74 sports high schools in Turkey in the 2017-2018 academic year. The modelling consists of a total of 358 students, 249 boys and 109 girls, in the 10th, 11th and 12th grades of sports high schools in Sivas, Malatya and Van provinces. Both quantitative and qualitative research methods were used together throughout the research. After quantitative data were obtained, these data were supported along with the qualitative data. As a data collection tool "Career Anxiety Scale" developed by Gündüz and Yılmaz (2016) was used for the quantitative part. For the qualitative part, a semi-structured interview form was used, which was laid out by the researchers. While determining the modelling, the easy sampling method for the quantitative part and the maximum variation sampling for the qualitative part were used. As a result of the research, in the quantitative part, no significant difference was found in career anxiety levels of the students according to the variables of gender, class and income level. In the qualitative part, the data were analyzed using thematic coding method. Codes were created according to the answers given in the analysis and themes were created by categorizing similar codes. A total of 15 categories have been formed and these categories have been gathered under 4 themes (Family, School, Environment and Education System). It can be said that students with low career anxiety want to improve themselves in other fields, students with high career anxiety think that their schools are inadequate to improve their skills and that they might struggle finding an employment. As an admission requirement to a higher education, having to be among the first 240.000 students nationwide is triggering the career anxiety that the students are facing. As a suggestion, it can be said that the physical conditions of sports high schools in our country should be improved and made suitable for all kinds of applied lessons. Also, increasing the weekly numbers of physical education and sports lessons in our schools and putting more social and sports facilities in place might create more employment opportunities for the students who have graduated from related fields of universities.

Key Words: Sport, Sport High School, Student, Career, Career Concerns

GİRİŞ

Kariyer, insanların hayatında önemli bir yeri olan ve birbirinden farklı birçok alanda etkisini gösteren süreçtir. Kariyer insanların sadece yapmış oldukları iş değil, ayrıca hayattan beledikleri, amaçları ve riskleri gibi soruların da cevabıdır¹. Bireylerin tatmin edici bir mesleğe ve mesleğiyle birlikte gelişen kariyere sahip olması, bireyin mutluluğu için önemli bir etkidir^{2,3}. Dolayısıyla bireylerde meslek seçimi hayatın tamamını etkileyen bir karardır. Eğitime devam eden ergenler, sürekli olarak değişen eğitim ve sınav sistemine maruz kalmakta ve bu durum meslek seçimini etkilemektedir. Mezuniyet sonrası yaşanması olası işsizlik durumu da bu süreci olumsuz etkilemeyen bir faktördür. Bu kaygılı süreç öğrencilerin kariyer gelişimlerine de etki etmektedir⁴. Kariyer kaygısı, bu mesleki karar verme sürecinde maruz kalınan zorluklar ile mesleki kariyere yönelik kararsızlıklarının sebep olduğu bir uzantı şeklinde tanımlanabilir⁵.

Kariyer kavramı henüz çocukluk yıllarında oluşmaya başlamaktadır ve hızlı bir şekilde gelişmektedir. Kariyer gelişim süreci dönemleri, bireyin yaşam dönemlerine paralel olarak gelişim gösterir. Bu süreçte kariyer kimliği, bireyin kendi kimliği ile bütünleşmesiyle ergenlik çağında ortaya çıkmaktadır. Ergenlik çağında kariyer kimliği ile birlikte mesleklere karşı ilgi de şekillenmektedir⁶. Bireyler meslek seçiminin ve kariyer kararının getirdiği sorumlulukları, bu dönemde yavaş yavaş fark etmeye başlarlar⁷. Böylelikle liselerde alınmış olan mesleki eğitim ve mesleğe yönelik faaliyetler ile birlikte kariyer kararı şekillenme sürecine girmiş olur⁸.

Bireylerin lise yılları, üniversite sınavlarına hazırlanma süreci ile gelecek kaygısını birlikte yaşadıkları yıllardır. Bunun yanında eğitim sistemimizde sıklıkla meydana gelen değişimler, mesleki sorumluluk üstlenme gereği, ailelerin çocuklarından beledikleri ve istekleri, sosyal çevrenin kısıtlılığı ve işsizlik gibi nedenler öğrencilerinin kariyerlerine yönelik karar almalarında kaygı verici bir süreç yaşamalarına neden olabilmektedir⁹. Lise eğitimine devam eden öğrenciler ilgi, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda, meslek alanını ve bu alanla ilgili dersleri seçmek durumundadırlar. Bu seçimler aynı zamanda ileride yerleşecekleri yükseköğretim programlarını ve mesleklerini de önemli ölçüde belirlemektedir. Bu bakımdan öğrencilerin mesleki eğitim veren liselere yönlendirilmesi potansiyel insan gücünün oluşturulması konusunda önem arz etmektedir¹⁰. Mesleki eğitim ve öğretim veren okul türleri içerisinde spor liseleri de vardır.

Spor liseleri öğrencilerin kendi alanları ile ilgili temel bilgi ve beceri edinmeleri, yetenek ve ilgileri doğrultusunda eğitim görmeleri ve alanlarıyla ilgili dünyadaki yenilikleri ve gelişmeleri takip ederek, Türk sporuna katkı sağlayacak ve Türk sporunu temsil edecek başarılı genç sporcuların yetiştirilmesi amacıyla 2004–2005 eğitim-öğretim yılında eğitime açılmıştır¹¹. İlk olarak 4 ilde kurulan spor liseleri, 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı itibari ile 74'e ulaşmıştır¹². Spor liselerine öğrenci alımının özel yetenek sınavları ile yapılması spor liselerini diğer liselerden ayırmaktadır¹³. Karapınar (2007)¹¹ tarafından yapılan araştırmada; spor lisesi öğrencileri, gelecekte iyi bir sporcu olmak ve sporu meslek haline getirmek için bu liseleri tercih ettiklerini açıklamışlardır. Özel yetenek sınavlarına girerek spor liselerini kazanan birçok öğrenci, mezun olduktan sonra kendi alanı ile ilgili lisans programına yerleşmekte zorlanmaktadır. Kılıçaslan (2015)¹⁴ tarafından yapılan bir araştırmada, üniversitelerin bu alanda yapmış oldukları özel yetenek sınavlarını kazanarak başarılı olan öğrencilerin ancak %13'ünü spor liselerinden mezun olan öğrencilerin oluşturduğunu tespit etmiştir. Kaldı ki günümüzde üniversiteyi okuyup bitirmek yeterli olmamakta ve mezuniyet sonrası istihdam sorunu ortaya çıkmaktadır. Sporun gitgide toplumumuzda bir kültür haline gelmeye başladığı

bir dönemde, insanların hareket ihtiyacının karşılanması ve insanların bu tarz fiziksel aktiviteye dayalı faaliyetlere yönlendirilmesi spor alanında eğitim görmüş kişilerin bu sektörde istihdamıyla ilgilidir. Ancak ülkemizde hem sporun gittikçe bilimsellikten uzaklaştığı ve spor eğitiminin etkililiğini yitirdiği, hem de bu alanda lisans eğitimi alan kişilerin istihdam imkânlarının gitgide azaldığı görülmektedir¹⁵.

Literatür taramasında lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların az olduğu görülmektedir¹⁶⁻²⁰. Spor liseleri öğrencilerinin kariyer kaygılarının belirlenmesine yönelik ise daha önce bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle araştırmanın bulgularının literatüre katkı sağlayacağı ve sonraki araştırmacılar için kaynak olacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede yapılan araştırmada spor lisesi öğrencilerinin kariyer kaygılarını çeşitli sosyo-demografik özelliklere göre belirlemek amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte olduğu karma (mixed method) yöntem kullanılmıştır. Nicel verilerin değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, bulgular nitel verilerle desteklenmiştir. Greene ve ark. (2005)²¹, karma yöntemi, iki ya da daha fazla analiz tekniğinin veya veri toplama yönteminin tek bir araştırmada birlikte kullanılması olarak tanımlamışlardır. Araştırmanın nicel kısımda tarama (betimsel) model kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte olan veya devam etmekte olan bir durumu, var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan veya durumu kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışan modellerdir²². Nitel kısımda ise durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması deseni bir veya birkaç durumu kendi bütünlüğü içerisinde analiz etmek demektir²³. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin kendine özgü olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Karma yöntem, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin olumsuzluklarını ortadan kaldırmaktadır ve olumlu yönlerini ön plana çıkarmaktadır. Karma yöntem kullanılmasıdaki asıl amaç verileri zenginleştirmek ve teorik çerçeveye katkı sağlamaktır²⁴.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Türkiye'de mevcut 74 spor liseleri oluşturmaktadır. Örneklem alınacak okullar kolay örneklem yöntemi ile tespit edilmiştir. Kolay örneklem yöntemi, yapı olarak araştırmacıya istediği veriye daha çabuk ulaşabilme imkânı sağlamaktadır²⁵. Örneklem Sivas, Malatya ve Van illerinde bulunan spor liseleri alınmıştır. Nicel Kısım: Araştırma grubu sayısının belirlenmesi için Cohen ve ark. (2000)²⁶ tarafından geliştirilen evren-örneklem büyüklüğü tablosu kullanılmıştır. Sivas, Van ve Malatya illerindeki, spor liselerinde eğitim alan 10. 11. ve 12. sınıflarda bulunan tüm öğrenciler çalışmaya katılmıştır. Ölçme aracını düzgün doldurmayan 32 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmamıştır. 249'u erkek, 109'u kız olmak üzere toplam 358 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin şehir, cinsiyet, sınıf ve aile gelir düzeyi dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Şehir, Cinsiyet, Sınıf ve Aile Gelir Düzeyine Göre Dağılımları

Kişisel Bilgiler	Değişkenler	f	%
Şehir	Sivas	131	36,6
	Malatya	137	38,3
	Van	90	25,1
Cinsiyet	Kız	109	30,4
	Erkek	249	69,6
Sınıf	10. sınıf	148	41,3
	11. sınıf	92	25,7
	12. sınıf	118	33,0
Aile Gelir Düzeyi	1600 TL ve altı	174	48,6
	1601-3000 TL	137	38,3
	3001-5000 TL	33	9,2
	5001 TL ve üzeri	14	3,9
Toplam		358	100

Nitel Kısım: Araştırma grubu sayısının belirlenmesinde, maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmış ve kariyer kaygısının yükseklik ve düşüklük derecesi maksimum çeşitlilik kaynağına temel olarak alınmıştır. Nitel araştırmalarda amaç bilginin maksimum derecede elde edilmesi olduğu için, yeni örneklem birimlerinden artık yeni ve farklı bir bilgi gelmediği durumda örnekleme dâhil etme durumu sonlandırılmalıdır. Yani bilgilerin tekrarlanmaya başlaması ilk ölçüt olarak kabul edilebilir²⁷. Bu nedenle kariyer kaygısı en yüksek çıkan 15 öğrenci ve kariyer kaygısı en düşük çıkan 15 öğrenci, araştırmaya gönüllülük esasına göre dâhil edilmiştir. Katılan öğrencilere cinsiyet ve sınıf değişkenine göre kod verilmiştir. Aynı olan kodlar harflerle birbirinden ayrılmıştır. Nitel veri toplama sürecine katılan öğrencilerin dağılımları ve oluşturulan kodlamalar tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Dağılımları ve Kodlamalar

Sıra	Kod	Cinsiyet	Sınıf	Sıra	Kod	Cinsiyet	Sınıf
1	E-10a	E	10	16	K-10c	K	10
2	E-12a	E	12	17	E-12h	E	12
3	K-11a	K	11	18	E-10c	E	10
4	E-12b	E	12	19	K-11c	K	11
5	E-10b	E	10	20	E-12i	E	12
6	E-11a	E	11	21	E-11c	E	11
7	E-12c	E	12	22	K-10d	K	10
8	K-10a	K	10	23	E-10d	E	10
9	K-11b	K	11	24	K-10e	K	10
10	E-12d	E	12	25	E-11d	E	11
11	E-12e	E	12	26	E-12j	E	12
12	E-11b	E	11	27	E-11e	E	11
13	K-10b	K	10	28	K-10f	K	10
14	E-12f	E	12	29	E-12k	E	12
15	E-12g	E	12	30	E-10e	E	10

Verilerin Toplanması

Araştırmada demografik özellikleri belirlemeye yönelik araştırmacılar tarafından hazırlanan anket uygulanmıştır. Nicel kısım için Gündüz ve Yılmaz, (2016)²⁸ tarafından geliştirilmiş olan, “Kariyer Kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek beşli likert tipindedir. Aile etkisi ve meslek seçimine yönelik kaygılar olmak üzere iki alt boyuttan ve toplam 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin meslek seçimine yönelik kaygılar alt boyutuna ait

güvenirliği 0.79, aile etkisine yönelik kaygılar alt boyutuna ait güvenirliği ise 0.74'tür. Nitel kısım için ise, seçilen öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde gerekli görüldüğü takdirde foruma soru eklenebilir veya bazı sorular sorulmayabilir²⁹. Görüşme sorularının hazırlanmasında alan ile ilgili akademisyenlerin görüşleri alınmış ve sorular öğrencilere uygun hale getirilmiştir. Görüşmeler nitel araştırma yöntemlerine uygun yapılmıştır³⁰. Röportajlar okulların spor odalarında veya uygun olan sınıflarda yapılmıştır ve genel olarak 10-30 dakika civarında sürmüştür. İzin alınan röportajlar ses kayıt cihazı ile diğerleri ise yazılı olarak kayıt edilmiş ve sonra Word dosyasına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmaya ilişkin nicel kısım için istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan Shapiro-Wilk normallik testi sonucunda veri dağılımının normal bir dağılım gösterdiği görülmüş ve *t*-testi ile ANOVA (Varyans Analizi) yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara ilişkin istatistiksel analizlerde, tanımlayıcı istatistiksel analizler (frekans, ortalama, standart sapma vb.), kullanılmıştır. Nitel kısım için Nvivo 9 paket programı kullanılmıştır. Görüşme formlarına içerik analizi ve betimsel analiz uygulanmıştır. Analiz sonucunda 45 kod belirlenmiştir ve bu kodlar 14 kategori altında toplanmıştır. Elde edilen kategoriler 4 tema altında toplanmıştır. Yapılan analize ait güvenilirlik katsayısını belirlemek için Miles ve Huberman, (1994)³¹ tarafından önerilen güvenilirlik formülü uygulanmıştır. Bu nedenle bağımsız bir araştırmacı tarafından elde edilen kodları dört tema altında tek tek toplaması istenmiştir. Bağımsız araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar ile yaptığımız kodlamalar karşılaştırıldığında 42 kod üzerinde görüş birliği, 3 kod üzerinde ise görüş ayrılığı olduğu görülmüştür. Formüle göre (görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı=güvenirlik katsayısı) yapılan hesaplamada (42/45=0.93) yapılan analizin güvenilirlik katsayısının 0.93 olduğu görülmüştür. Araştırma için güvenilirlik katsayısının 0,70'in üzerinde olması gerektiği ifade edilmektedir³¹. Bu sonuca göre yapılan analizin güvenilir olduğunu söyleyebiliriz.

BULGULAR

Araştırmamızda bulgular kısmı iki kısımdan oluşmaktadır. Nicel kısım ile ilgili analizler Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin değişkenlere göre kariyer kaygılarının karşılaştırılması

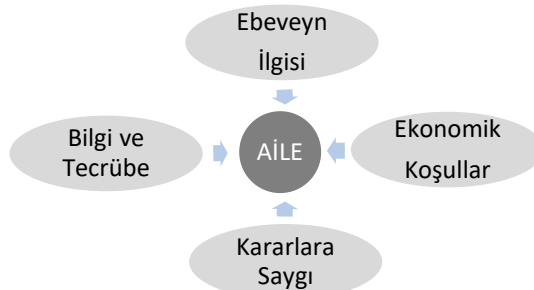
Değişkenler	N	%	\bar{x}	Ss	Min	Mak	p
Cinsiyet	Kız	109	30,4	47,00	10,79	25,00	68,00
	Erkek	249	69,6	48,71	12,04	17,00	69,00
Sınıf	10. sınıf	148	41,3	49,51	11,18	18,00	69,00
	11. sınıf	92	25,7	47,46	11,35	24,00	68,00
	12. sınıf	118	33,0	47,11	12,49	17,00	68,00
Aile Gelir Düzeyi	1600 TL ve altı	174	48,6	48,37	11,70	17,00	68,00
	1601-3000 TL	137	38,3	49,10	11,24	18,00	69,00
	3001-5000 TL	33	9,2	47,06	12,37	26,00	67,00
	5001 TL ve üzeri	14	3,9	38,61	11,64	17,00	53,00

*p<0,05

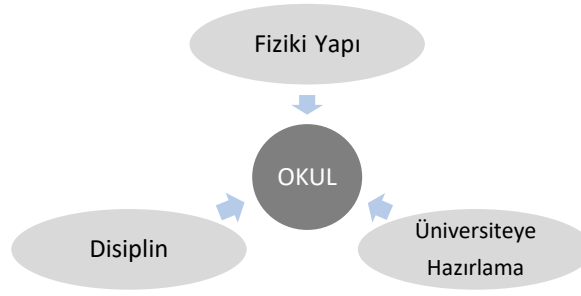
Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve aile gelir düzeyi değişkenlerine göre, kariyer kaygısı ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Nitel kısımda elde edilen verilere ise, tematik kodlama yöntemi doğrultusunda içerik analizi yapılmıştır. Bu analizler sonucunda kariyer kaygısı ile alakalı öğrencilerin verdikleri cevaplara göre kodlar çıkarılmıştır ve bu kodlardan birbirine benzer olanlar kategorize edilerek temalar oluşturulmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda toplam 14 kategori oluşmuş ve bu kategoriler dört tema (Aile, Okul, Çevre ve Eğitim Sistemi) altında toplanmıştır. Birinci ana tema “Aile”dir. Aile temasının altında dört kategori mevcuttur (Şekil 1).

Yapılan görüşmelerde E-12h ve E-12k kodlu öğrenciler; “Annem ve babam okulumla ve benimle fazla ilgilenmez” demiştir. K-10a kodlu öğrenci: “Annem ve babam ayrı olduğu için benimle yeteri kadar ilgilenemiyorlar” demiştir. E-10a kodlu öğrenci ise: “Özellikle annemle geleceğimle alakalı konuşuruz, bazen babamda sorar, bana destek olurlar” demiştir. Buradan hareketle “Ebeveyn İlgisi” kategorisi oluşturulmuştur. E-12b kodlu öğrenci: “Ailem aslında bana her konuda destek olur ama ailemde daha önce sporla ilgilenen ve üniversitede okuyan biri olmadığı için bu konularda tecrübeleri ve bilgileri pek yoktur. Bu nedenle bana yardımcı olamıyorlar” demiştir. E-11c ve E-12a kodlu öğrenciler, ailelerinin gelecek ile ilgili konularda sürekli olarak destek verdiğini ve bu konularda araştırmalar yaparak bilgi edinmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. E-12c, E-12f ve E-10e kodlu öğrenciler ise ailelerinin gelecekte yapabilecekleri meslek ile ilgili pek bilgi sahibi olmadıklarını, anne ve babalarının ilkokulun mezunu olduğu için eğitim sistemi hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle “Bilgi ve Tecrübe” kategorisi oluşturulmuştur. K-10f, E-12e, K-11c ve E-11a kodlu öğrenciler, ailelerinin maddi durumunun iyi olmadığını, beslenme, spor malzemesi alımı ve antrenmanlara gidiş-geliş için gereken maddiyatı sağlamadıklarını ifade etmişlerdir. E-12g ve K-11a kodlu öğrenciler, alanları ile alakalı yükseköğrenime yerleşmeler bile, öğrenim hayatlarını devam ettirip ettirememesi konusunda endişe duyduklarını belirtmişlerdir. K-11b, K-10c ve E-10c kodlu öğrenciler ise, maddi olarak ailelerinden sürekli destek gördüklerini ve bu desteğin üniversite eğitimi süresince de devam edeceğine inandıklarını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle “Ekonomik Koşullar” kategorisi oluşturulmuştur. E-12f, K-10b, K-11c ve E-10e kodlu öğrenciler, ailelerinin sporla ilgilenmelerini istemediklerini, üniversitede ise sporla ilgili olmayan bir bölümde okumaları konusunda baskı gösterdiklerini, mesleki kararlarına saygı göstermediklerini ifade etmişlerdir. Buna karşın E-12g, E-11b ve E-10b kodlu öğrenciler, anne ve babasının kendi kararlarına saygı gösterdiklerini ve bu konuda destek verdiklerini ifade etmişlerdir. Buradan hareketle de “Kararlara Saygı” kategorisi oluşturulmuştur. İkinci ana tema “Okul” dur. Okul temasının altında 4 kategori mevcuttur (Şekil 2).

Şekil 1. Aile Temasına İlişkin Alt Kategoriler

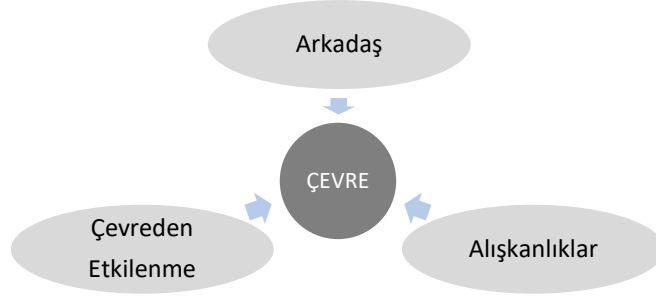
Şekil 2. Okul Temasına İlişkin Alt Kategoriler

Yapılan görüşmelerde E-10b, E-12d, E11a ve E-10c kodlu öğrenciler eğitim gördükleri okulun fiziki olarak yetersiz olduğunu, okula ait bir adet spor salonu olduğunu ve aynı anda bazen 4 sınıfla birlikte ders işlemek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. E-12i, E-11e ve K-10d kodlu öğrenciler ise okul spor salonunun çok kalabalık olmasından dolayı derslerin verimli geçmediğini, okullarının fiziki olarak yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle “Fiziki Yapı” kategorisi oluşturulmuştur. E-10b ve E-11d kodlu öğrenciler, “Okulda yaşanan bazı disiplinsizlikler, bizi olumsuz etkiliyor. Bu nedenle derslerde hem zaman kaybediyoruz hem de derslere adapte olamıyoruz” demiştir. Derslere adapte olamamanın ve yeteri kadar zaman ayıramamanın öğrencilerin gelişimini etkileyeceği düşünülerek “Disiplin” kategorisi oluşturulmuştur. E-12c, E-12b ve E-12j kodlu öğrenciler ise: “Okulumuz bizi üniversiteye hazırlamıyor, 12. sınıftayız ve matematik dersi almıyoruz” ifadesini kullanmışlardır. E-12i kodlu öğrenci ise, TYT sınavında matematik sorularını nasıl cevaplayacağını bilmediğini ve iyi puan alması için sayısal soruları çözmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buradan hareketle de “Üniversiteye Hazırlama” kategorisi oluşturulmuştur. Üçüncü ana tema “Çevre” dir. Çevre teması 3 kategoriden oluşmuştur (Şekil 3).

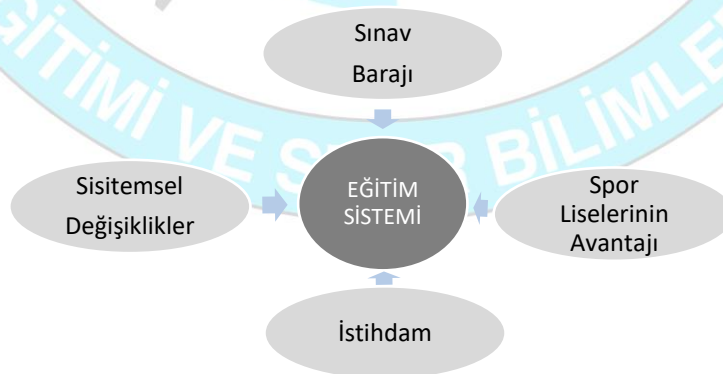
Yapılan görüşmelerde, E-12e ve E-11a kodlu öğrenciler, bazen okula ve antrenmana gitmediklerini ve arkadaşlarıyla online oyunlar oynadıklarını ifade etmişlerdir. E-11c, E-12e, E-11e ve E-12h kodlu öğrenciler ise, arkadaş çevresinden dolayı sigara içmeye başladıklarını ve bu nedenle spordan yavaş yavaş koptuklarını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle “Arkadaş” kategorisi oluşturulmuştur. E-12e ve E-11a kodlu öğrenciler bilgisayarda ve telefonda çoğu zaman oyun oynadıklarını ve bu alışkanlığın kendilerini derslerden ve antrenmanlardan alıkoyduğunu ifade etmişlerdir. E-11e ve E-11c kodlu öğrenciler ise sigara içme alışkanlığından dolayı spordan koptuklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle sporda kariyer ile alakalı herhangi bir şey düşünmediklerini söylemişlerdir. Buradan hareketle “Alışkanlıklar” kategorisi oluşturulmuştur. K-10a ve E-10a kodlu öğrenciler ileriye yönelik hedefi ve amacı olmayan arkadaşlarına ayak uydurduklarını ve kendilerinin de onlardan etkilenerek bu şekilde davrandıklarını ifade etmişlerdir. E-12i, E-12k ve E-12h kodlu öğrenciler okul çıkışında ve hafta sonları, okuldan 3-4 arkadaşla birlikte bir araya gelerek, kütüphaneye ders çalışmaya gittiklerini ifade etmişlerdir. Bu cevaplardan hareketle “Çevreden Etkilenme” kategorisi oluşturulmuştur. Dördüncü ana tema ise “Eğitim Sistemi” dir. Eğitim sistemi teması dört kategoriden oluşmuştur (Şekil 4).

Şekil 3. Çevre Temasına İlişkin Alt Kategoriler

Yapılan görüşmelerde E-12c, K-11b ve E-12b kodlu öğrenciler, yükseköğrenime giriş şartlarında devamlı değişiklikler olduğunu bu nedenle sınava nasıl hazırlanacaklarını bilmediklerini ifade etmişlerdir. E-12e ve E-12k kodlu öğrenciler ise sınavlarda sürekli değişiklik olduğu için düzenli ders çalışma temposuna giremediklerini ifade etmişlerdir. Buradan hareketle “Sistemsel Değişiklikler” kategorisi oluşturulmuştur. E-12b, E-12f, E-12g ve E-11c kodlu öğrenciler beden eğitimi öğretmenliği bölümüne girmek için ilk 240.000 öğrenci içine girme barajının zor olduğu bu sınav barajının kaldırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. E-11e kodlu öğrenci ise sınav barajının mantıksız olduğunu, okul türünden dolayı başka bölümlere gidemeyeceklerini ve mesleklerini icra edemeyeceklerini ifade etmiştir. Buradan hareketle “Sınav Barajı” kategorisi oluşturulmuştur. E-10b ve E-12i kodlu öğrenciler üniversitelere girişte spor liselerinin avantajının giderek azaldığını, bu durumların da gelecek kaygılarını artırdığını ifade etmişlerdir. E-12h kodlu öğrenci ise bu liseyi kazandığında, üniversiteye girişte avantajının olduğunu ve artık o avantajlarının azaldığını ifade etmiştir. Bu ifadelerden dolayı “Spor Liselerinin Avantajı” kategorisi oluşturulmuştur. K-10e, E-11b, K-10b ve E-12a kodlu öğrenciler, üniversiteyi kazansalar bile mezun olduktan sonra iş bulamayabileceklerini, beden eğitimi öğretmenliği bölümlerinden mezun olup atanamayan çok kişi olduğunu ifade etmişlerdir. K-10f kodlu öğrenci ise üniversiteden mezun olduktan sonra büyük olasılıkla işsiz kalacağını ve bu konuda kaygılı olduğunu ifade etmiştir. Buradan hareketle de “İstihdam” kategorisi oluşturulmuştur.

Şekil 4. Eğitim Sistemi Temasına İlişkin Alt Kategoriler

TARTIŞMA

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre kariyer kaygısı düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Alanda yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde; Kayadibi (2019)¹⁹ tarafından yapılan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu çalışmada, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin kariyer kaygısı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu, kız öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerinin, erkek öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayyıldız (2015)¹⁶ tarafından yapılan “Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre işsizlik kaygılarının incelenmesi” konulu çalışmada erkeklerin işsizlik kaygı düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akbaş (2019)¹⁷ tarafından yapılan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı üzerine bir araştırma” adlı çalışmada öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerinden aile etkisi alt boyutunda cinsiyete göre farklılığının anlamlı olmadığı belirlenirken, meslek seçimi ve genel kariyer kaygısı alt boyutlarında cinsiyete göre farklılaşmanın anlamlı olduğu görülmüştür. Kızların genel kariyer kaygı düzeylerinin, erkeklere göre yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ulaştığımız sonuçlar ile örtüşmemektedir. Yapılan bu çalışmaların Anadolu liseleri, meslek liseleri ve özel liselerde okuyan öğrenciler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkeni bakımından kariyer kaygısı düzeylerinde farklılaşma olmaması, spor liselerinde okuyan kız öğrencilerinde, en az bu okullarda okuyan erkek öğrenciler kadar geleceğe yönelik planlama yaptıkları, seçtikleri alanda başarılı olabilmek için kendilerini geliştirmeye çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf değişkenine göre, kariyer kaygısı düzeyleri karşılaştırıldığında, anlamlı fark bulunmamıştır. Sınıf düzeyinde kariyer kaygısı açısından farklılaşma olmaması, öğrencilerin henüz lise eğitiminin başında iken kariyerleri ile ilgili araştırma ve planlama yaptıkları, lise eğitiminin başında iken geleceğe yönelik beklentilerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Alan yazında yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde; Gündüz ve Yılmaz (2018)¹⁸ tarafından yapılan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi” konulu çalışmada öğrencilerin kariyer kaygıları düzeyinin sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Akbaş (2019)¹⁷ tarafından yapılan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı üzerine bir araştırma” konulu çalışmada, katılımcıların kariyer kaygısı düzeyleri ile aile etkisi ve meslek seçimi düzeylerinin sınıf türü gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Bu sonuçlar araştırmada elde edilen sonuçlar ile örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile geliri düzeyi değişkenine göre, kariyer kaygısı düzeyleri karşılaştırıldığında, anlamlı fark bulunmamıştır. Alanda yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde; Akbaş (2019)¹⁷ tarafından yapılan araştırmada, katılımcıların genel kariyer kaygısı ve meslek seçimi kaygısı alt boyutlarında, ailenin aylık gelir durumuna göre farklılaşmanın anlamlı olmadığı görülürken, aile etkisi düzeyi alt boyutunda ailenin aylık gelir durumu göre farklılaşmanın anlamlı olduğu görülmüştür. Şanlı ve Saraç (2016)³² tarafından yapılan “Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı” konulu çalışmada; Ailenin gelir düzeyi arttıkça, araştırmaya katılan öğrencilerin kaygı puanlarının da gittikçe azaldığı görülmektedir. Gökçe ve Traş (2017)³³ tarafından yapılan “Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi” konulu çalışmada, algılanan sosyoekonomik düzeye göre bilgi eksikliği alt boyutunda anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur. Buna göre algılanan sosyoekonomik durum yükseldikçe, kariyer kararı

verme güçlükleri puanlarının da düştüğü görülmüştür. Bu sonuçlar elde edilen sonuçlar ile örtüşmemektedir. Örtüşmemesinin nedeni olarak, spor liselerinde okuyan öğrencilerin aile gelir düzeyi ne olursa olsun, çocukların bir an önce iş hayatına atılmaları beklentisi içinde olmadıkları, öğrencilerin kendilerini kariyer konusunda ailelerine doğru ifade edebildikleri ve ailelerinde bu konuda çocuklarına baskı kurmadıkları şeklinde düşünülebilir.

Kariyer kaygısı en yüksek ve en düşük 15 öğrenci ile yapılan yüz yüze görüşmede; Kariyer kaygısı düşük düzeyde çıkan spor lisesi öğrencilerinin, genellikle okulu basamak olarak gördüğünü, ailesi tarafından hem maddi hem de manevi olarak desteklendiğini ve kendisine güven duygusunun yüksek olduğu görülmektedir. Bu nedenle kariyer kaygısı düzeylerinin düşük çıktığı söylenebilir. Kariyer kaygısı düzeyi yüksek çıkan öğrencilerin ise genellikle, eğitim gördükleri okullarının, kendilerini alanlarıyla ilgili geliştirmede yeterli olmadığını düşündüklerini, beden eğitimi ve spor öğretmenliği alanında eğitim almak için Temel Yeterlilik Testi'nde (TYT) ilk 240.000 öğrenci sıralamasına girme şartını yerine getiremeyeceklerini düşündükleri görülmüştür. Ayrıca kariyer kaygısı düzeyi yüksek olan öğrencilerin, neredeyse tamamı istihdam sorunu yaşayacaklarını düşünmektedir.

Sonuç olarak; Spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve aile geliri değişkenlerine göre, kariyer kaygısı düzeylerinde, istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Kariyer kaygısı düşük öğrencilerin başka alanlarda kendilerini geliştirmek istedikleri, kariyer kaygısı yüksek öğrencilerin ise okullarının, kendilerini geliştirmede yetersiz olarak gördüklerini, istihdam sorunu yaşayabileceklerini ve 240.000 öğrenci arasına girme barajından dolayı kariyer kaygısı yaşadıklarını söylenebilir.

ÖNERİLER

Bu sonuçlar dâhilinde, ülkemizde bulunan spor liselerinin, fiziki şartları iyileştirilebilir ve her türlü uygulamalı derse uygun hale getirilebilir. Spor liselerinde öğrenim gören öğrenciler bu okullara özel yetenek sınavlarında başarılı olarak yerleştikleri için, üniversitelere girişte Temel Yeterlilik Testi'nde ilk 240.000 öğrenci içinde olma şartı, bu öğrenciler için biraz daha esnetilebilir. İstihdam sorununu çözmek için, okullarımızdaki beden eğitimi ve spor derslerinin haftalık ders sayıları artırılabilir ve sportif sosyal tesislerin sayısı artırılarak, üniversitelerin ilgili alanlarından mezun olan öğrencilerin istihdam edilmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Sampson JP., Lenz JG., Reardon RC., Peterson GW. (1999). A cognitive information processing approach to employment problem solving and decision making. *The Career Development Quarterly*. 48(1), 3-18.
2. Krumboltz JD., Worthington RL. (1999). The school-to-work transition from a learning theory perspective. *The Career Development Quarterly*. 47(6), 312-325.
3. Sharf RS. (2017). Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması. İçinde: Bacanlı F., Öztemel K. (editör). 1. Baskı. Pegem Akademi. Ankara, 80.
4. Vignoli E. (2015). Career indecision and career exploration among older french adolescents: the specific role of general trait anxiety and future school and career anxiety. *Journal of Vocational Behavior*. 89,182-191.

5. Pisarik CT., Rowell PC., Thompson LK. (2017). A phenomenological study of career anxiety among college students. *National Career Development Association*. 65(4), 339-362.
6. Aytaç S. (2005). Çalışma yaşamında kariyer yönetimi planlaması gelişimi ve sorunları. 2. Baskı. Ezgi Kitabevi. Bursa, 8.
7. Siyez DM. (2011). Gelişimsel yaklaşımlar. İçinde: Yeşilyaprak B. (editör). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı-kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi. Ankara.
8. Aytaç S. (1997). Çalışma yaşamında kariyer yönetimi, planlaması, geliştirilmesi, sorunları. 1. Baskı. Epsilon Yayıncılık. İstanbul, 19.
9. Özyürek R. (2013). Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları. Nobel Yayınları. Ankara.
10. Güneş V. (2010). Spor lisesi ve farklı liselerdeki öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile akademik başarılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
11. Karapınar Y. (2007). Spor liselerinde öğrenim gören öğrencilerin okula giriş nedenleri ve mesleki beklentilerinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.
12. OGM. (2018). Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, 2018-2019 Öğretim yılında spor liselerinin 9. sınıflarına yeni alınacak öğrenci kontenjanları. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_06/06155807_2018-2019sporlisesi.pdf [Erişim Tarihi:15.12.2020]
13. Ayaydın A. (2011). Güzel sanatlar ve spor liselerinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: öğretmenlerin görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(16), 435-453.
14. Kılıçaslan U. (2015). Spor lisesi ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin bazı motorik özelliklerinin karşılaştırılması: Trabzon ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.
15. Taşmektepligil Y., Hazar F., Ağaoğlu S., Öğreten N., Terzioğlu E. (2009). Beden eğitimi ve spor alanı mezunlarının istihdam sorunları ve yeni iş olanakları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11(2), 99-118.
16. Ayyıldız Y. (2015). Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre işsizlik kaygılarının incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(20), 175-187.
17. Akbaş M. (2019). Lise öğrencilerinin kariyer kaygısı üzerine bir araştırma: Antalya ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
18. Gündüz HÇ., Yılmaz FN. (2018). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(3), 1585-1602.
19. Kayadibi S. (2019). Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
20. Bozok G. (2019). İzmir ilinde mesleki ve teknik eğitim alan lise öğrencilerinin işsizlik ve kariyer kaygılarının yapısal eşitlik modeliyle incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
21. Green JC., Krayder H., Mayer E. (2005). Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry. İçinde: Somekh B., Lewin C. (editör). *Research methods in the social sciences*. Sage. London, 275-282.
22. Karasar N. (2002). Bilimsel araştırma yöntemleri. Nobel Yayıncılık. Ankara.

23. Karasar N. (1998). Bilimsel araştırma yöntemleri. 8.Baskı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
24. Creswell JW. (2017). Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları. Demir SB. (editör). Eğiten Kitap Yayıncılık. Ankara.
25. Cohen L., Manion L., Morrison K. (2007). Research methods in ducation. Routledge. New York.
26. Cohen L., Manion L. Morrison K. (2000). Research methods in education. 5. Baskı. Routledge Falmer. London.
27. Patton MQ. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Bütün M., Demir SB. (editör). Pegem Akademi. Ankara.
28. Gündüz HÇ., Yılmaz FN. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12(3), 1008-1022.
29. Yıldırım A., Şimşek H. (2006). Nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınları. Ankara.
30. Şimşek H., Yıldırım A. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
31. Miles MB., Huberman AM. (1994). Qualitative data analysis. 2. Baskı. An expanded sourcebook sage publications. California.
32. Şanlı KK., Saraç T. (2016). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(33), 227-242.
33. Gökçe Z., Traş Z. (2017). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 15(1), 58-69.

